

Jancsó Gábor* – Busch Balázs**

A felszámolási eljárás és a büntetőjogi vagyoni igény (zár alá vétel és vagyonelkobzás) találkozásának új szabályai

Jelen tanulmány célja a büntetőeljárásai döntésekkel – főként kényszerintézkedések és intézkedések útján – keletkező vagyoni igények és a más típusú vagyoni igények kapcsolatának vizsgálata egy speciális jogterületen, a felszámolásban. A tanulmány apropóját az adja, hogy a büntetőjogi igények és a felszámolásban jelentkező hitelezői igények viszonya a közelmúltbeli jogszabály-módosítás folytán alapjaiban változott meg. A hazai tudományos szakirodalom nem kutatta a különböző jogágakban jelentkező vagyoni igények konfliktusának dogmatikai kérdéseit, ezért a jogszabályi újítások előzményeinek, indokainak bemutatása és az új szabályozás értékelése új területet képez a jogirodalomban is.

1. BEVEZETÉS – PROBLÉMAFELVETÉS

Az elmúlt évtized hazai tudományos büntetőjogi gondolkodásában,¹ a jogalkotásban és a jogalkalmazásban kiemelt fontosságú büntetőeljárás feladatként azonosították a bűnözés vagyoni hasznának az elvonását. A legfontosabb jogalkotási eredmények közül példaként említhető a kiterjesztett vagyonelkobzás bevezetése az anyagi büntetőjogba, amely még az általános bizonyítási terhet is megfordította,² továbbá cezúráként tekinthetünk a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) 2018. július 1-jén történő hatálybalépésére is, amely – a miniszteri indoklás szerint – annak nyilvánvalóvá tételét fogalmazta meg általános elvárásként, hogy a bűncselekmények elkövetése nem kifizetődő tevékenység, a bűnös úton elért gazdagodás nem tartható meg.³ A bűnös

vagyon visszaszerzésének eljárásjogi eszközszerét az ezt követő törvénymódosítások is bővítették.⁴ A joggyakorlat fejlődése terén kiemelendő, hogy mind a nyomozó hatósági,⁵ mind az ügyészségi⁶ belső szabályozóeszközök előtérbe állították a bűnös vagyon elvonásának feladatát. Utóbbi megfogalmazása is jól illusztrálja a jogalkalmazásban irányadónak tartott hangsúlyokat: „Kivételesen minden büntetőügyben folyamatosan vizsgálni kell a bűnös úton szerzett vagyon elvonásának szükségességét. A vagyon biztosítását célzó kényszerintézkedések mellőzésére csak a törvényi feltételek hiányában kerülhet sor.”

A bűncselekménnyel összefüggésbe hozható vagyon elvonását eredményező intézkedések, szankciók jelentőségének előtérbe kerülése és fejlődése mellett, az ezen intézkedések megvalósulását biztosító vagyonkutatás eszközszerére, valamint a vagyont érintő kényszerintézkedések is jelentős fejlődésen mentek keresztül. Összességében – összhangban a büntetőjog alkotmányosan elfogadott ultima ratio jellegével – elmondható, hogy a büntetőeljárás keretei között lényegében minden eszköz és lehetőség rendelkezésre áll, hogy a korábban említett társadalmi elvárás, a bűncselekmény következtében megbillent vagyoni helyzet helyreállítható, a bűnös vagyon elvonható legyen. A jogfejlődés ezen trendje alapján úgy tűnhet, hogy a büntetőjog vagyoni igényeinek kielégítése minden más vagyoni érdekekhez képest elsőbbséget élvez. Első ránézésre helytállóan is tűnhet ez a feltevés, hiszen evidenciának látszik, hogy nem lehet jogi akadálya a büntetőügyben eljáró hatóságoknak a bűnös vagyon biztosítására, illetve elvonására irányuló akaratának. Ha indokolt, még a legértékesebb műkinccs is lefoglalható, a legnagyobb vagyon is zár alá vehető. A vagyoni, gazdasági viszonyok ugyanakkor ennél nyilván lényegesen összetettebbek. Minden, a bűncselekménnyel összefüggésben hozható vagyon ered valahonnan, illetve valamilyen vagyon részévé válik, vagy éppen átalakul. Ezért a bűncselekménnyel összefüggésbe hozható adott konkrét vagyontárgyra vagy a vagyon értékére mint vagyonrészre nézve a büntetőjog – biztosítást, elvonást célzó – igénye mellett, más jogos igények is azonosíthatók lehetnek. A legnyilvánvalóbb módon azonosítható

* Jancsó Gábor: Igazságügyi Minisztérium, Büntetőjogi Jogalkotásért Felelős Helyettes Államtitkárság, helyettes államtitkár.

** Busch Balázs: Igazságügyi Minisztérium, Büntető Eljárásjogi Főosztály, jogi ügyintéző/beosztott ügyész.

1 Példaként a legfrissebb publikációkat említve: NYITRAI Endre: *A bűncselekményből eredő vagyon visszaszerzése*. <http://ugyeszlapja.hu/?p=2868> [2022. 01. 03.]; MÁTYÁS Szabolcs – FRIGYER László – PRILENSZKY Géza: *A virtuális fizetőeszközök szerepe és jelentősége a vagyonvisszaszerzés során*. <https://ojs.mtak.hu/index.php/belugyiszemle/article/view/5611/4405> [2022. 01. 03.]

2 A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 74/A. §.

3 Be. általános indoklás II. pont 2. bekezdése.

4 Pl. a Be. 267. § (2) bekezdése.

5 20/2018. (V. 31.) ORFK utasítás.

6 2/2015. (VI. 30.) LÜ h. körlevél.

konkuráló igény a sértett vagyoni igénye, de legalább ilyen természetesnek tekinthető, hogy az elkövető által szerzett vagyontól az elkövető által igénybe vett szolgáltatások megfizetett ellenértéke – mondjuk egy lakás bérleti díja – vagy a teljesített gyermektartásdíj, hiteltörlesztés sem vonható már el. Márpedig, ha a teljesített szolgáltatás díja nem vonható el, jogos kérdésként merülhet fel, hogy a már teljesített, de éppen még meg nem fizetett szolgáltatás díja (tartozása) elvonható-e?

Látható tehát, hogy büntetőjog vagyoni igényeinek a jogrendszerben nincs és nem is lehet abszolút elsőbbsége. Ezért a piacgazdasági viszonyok fejlődésével, a jogszerű vagyoni érdekek felismerésével az elmúlt bő egy évtizedben megkezdődött egy, a büntetőjogi vagyoni igények abszolutizálásával ellentétes hatású tendencia kibontakozása is. Ez a folyamat a büntetőjogi vagyoni igényeket már egyáltalán nem mindenekfelett álló érdekként kezelte, és más vagyoni érdekekkel való összeütközések esetén számos más magánjogi érdekhez képest hátrább sorolta. Az ilyen, az adott vagyontárgyra vonatkozó büntető- és az azzal konkuráló igények összeütközése többnyire nem közvetlenül a büntetőjog területén merült fel, hanem a büntetőeljárásban hozott döntések végrehajtása során, a bírósági végrehajtási jog területén. Ezért a büntető jogalkalmazás számára e problémák jellemzően alacsony intenzitásúak maradtak.

Annak ellenére, hogy a büntetőjog vagyoni igényének elsőbbségét evidenciaként, az ezzel kapcsolatos érdekkonfliktusok kérdését újszerű problémaként jelenítettük meg, látni kell, hogy a büntetőjogi szabályok – felületes – áttekintése is több olyan szabályt tartalmaz, amelyek más jogos igények elsőbbségét hivatottak biztosítani. A bűncselekmény elkövetéséhez használt, azonban más tulajdonát képező vagyontárgy elkobzása csak meghatározott feltételek esetén rendelhető el, a tulajdonos igénye tehát megelőzi az állami igényt. A vagyoneklobzás végrehajtásának is akadályát képezi, tehát megelőzi az állami igényt a sértett polgári jogi igénye vagy a vagyon felett jóhiszeműen, ellenérték fejében tulajdont szerző igénye. A konkuráló vagyoni igények elsőbbsége a végrehajtási szabályokban is megjelenik, hiszen a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény alapján az állam büntetőjogi igényét megelőzi például a gyermektartásdíjra, a tartásdíjra, a munkabérre vonatkozó követelés.

A büntetőjogi szabályozás és a végrehajtási szabályok számára tehát már régóta nem teljesen idegen, hogy az állam büntetőjogi igénye indokolt esetben hátrébb szorul. E szabályok logikájában nem nehéz azonosítani azt a rendezőelvet, hogy az állam büntetőjogi igénye, amely a bűncselekmény közvetkeztében megbillent egyensúly helyreállítására irányuló erős ösztársadalmi igény, nem eredményezheti a jogos magánérdekek sérelmét, vagyis – leegyszerűsítve – az állam nem gyarapodhat jogos magánigények kárára.

A röviden bemutatott – a jogos magánigénynek meghatározott feltételek esetén – elsőbbséget engedő szabályozás a végleges büntetőjogi igények, az elkobzás, vagyoneklobzás, és az ezek végrehajtására vonatkozó szabályozás területén jelent meg. Emellett ugyanakkor hosszú időn keresztül, lényegében nem képezte vita tárgyát, hogy az ideiglenes bűnügyi igények esetén a büntetőjog eszközzrendszere abszolút elsőbbséget élvez. Egy abszolutizáló megközelítés ugyanakkor nyilvánvalóan problémás lehet. Megalapozott kérdésként vethető fel ugyanis, hogy jogszerű lehet-e, és ha igen, milyen körülmények között, egy vagyon ideiglenes – minden más igényt megelőző – elvonása egy olyan igény érdekében, amely igényt, annak véglegessé

válása esetén egy másik igény megelőz. A kissé elvont felvetést gyakorlatiasabb megközelítésből is megfogalmazhatjuk akként, hogy helye lehet-e vagyoneklobzás biztosítása érdekében a zár alá vétel elrendelésének (tehát ideiglenes jellegű vagyoneklobzás biztosítási intézkedésnek) egy vagyontárgyra nézve akkor, ha a vagyoneklobzás elrendelését követően az adott vagyontárgya folytatott végrehajtás keretei között a vagyontárgy értékesítéséből befolyó összeget végül egy más (a vagyoneklobzást is megelőző) igény érvényesítésére kell fordítani. Ugyanilyen általános kérdésként vethető fel, hogy jogszerű lehet-e, és ha igen, milyen körülmények között, egy vagyon teljes körű ideiglenes elvonása abban az esetben is, ha a vagyont érintő büntetőjogi igény csupán töredékét érinti a vagyon teljes értékének, miközben a fennmaradó részre jogos vagyoni igények állnak sorban. Ezt is konkretizálva: helye lehet-e egy egymillió forint értékű vagyoneklobzás biztosítása érdekében egy 100 millió forint értékű ingatlan egészére vagyoni kényszerintézkedés elrendelésének, ha ennek közvetkeztében az ingatlan hasznosítása, értékesítése teljeskörűen kizárt, és így az ingatlanra bejelentett 99 millió forint értékű zálogjogi követelés kielégítése meghiúsul.

A büntetőjog vagyoni érdekeinek dominanciáját gyengítő ellenhatásokban ezért komoly mérföldkövet jelentett annak az elvi bírósági határozatnak a meghozatala, amely – leegyszerűsítve – kimondta, hogy egy büntetőeljárás kényszerintézkedéssel biztosított ingatlant is el lehet adni egy nála magasabb rendű igény érvényesítése érdekében.⁷ E döntés ugyanakkor csak a zár alá vett ingatlan vonatkozásában tartalmazott rendelkezést, vagyis a döntés tartalma nem érinti azt az esetet, ha a vagyonra nem zár alá vételt, hanem lefoglalást rendeltek el, sem pedig azt, ha a zár alá vétel elrendelésére nem ingatlan, hanem ingó dolog tekintetében került sor. A határozatnak az elvei mentén, de egy kissé átfogóbb szabályozásra törekedve kerül sor a bírósági végrehajtásról szóló törvény módosítására,⁸ amely megerősítette, hogy bizonyos esetekben lehetőség van egy zár alá vett ingatlan külső, civil igény alapján történő értékesítésére. Az értékesítés lehetőségét a szabályozás olyan feltételekhez kötötte, melyek értékelték, hogy az adott dolog bűncselekmény közvetlen tárgyaként vagy pedig egy pénzösszeg biztosítása érdekében került kényszerintézkedés alá, és csak az utóbbiak tekintetében biztosított lehetőséget az értékesítésre. E jogszabályi változás is megtartotta a féloldalas szabályozást abban a tekintetben, hogy nem rendelkezett a zár alá vett ingó vagyon értékesítésének kérdéséről, és a zár alá vételen kívüli vagyont érintő kényszerintézkedésekről.

Miközben tehát a 2008-as bírósági határozat, majd az ezzel egyirányú jogi szabályozás lényeges lépést tett a büntetőjoggal konkuráló más jogos és esetlegesen elsőbbséget élvező vagyoni igény érvényesíthetősége érdekében, valójában csupán egy meglehetősen partikuláris esetkör rendezett. A fejlett és sokszínű piaci, magánjogi viszonyok között ugyanakkor a konkuráló igények lényegesen összetettebb esetei is előfordulhatnak, amelyeknek egyik sajátos esete a felszámolási eljárás és a büntetőjogi igény találkozása.

A leírtaknál is összetettebb kép jelent meg a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvényben (a továbbiakban: Cstv.) szereplő szabályok alapján, amelyek

⁷ EBH2008. 1879.

⁸ A 2017. évi CXCVII. törvény 2018. július 1-jével beiktatta a Vht. 139. § (5)–(7) bekezdését.

– általánosságban – a felszámolás alá került társasággal szembeni büntetőjogi igényeket⁹ nemcsak a kielégítési sorrendben helyezték az első helyre, hanem egyenesen megakadályozták azt is, hogy a felszámolási eljárás lefolytatását is befejezzék, ezáltal a büntetőjogi igény (ráadásul az előzetes büntetőjogi igény) időben is abszolút elsőbbséget élvezett.

A területet jellemző – egyébként alapvetően organikusnak tekinthető – jogfejlődés sajátos életutat tudhat magáénak:

- A büntetőjogi eszközrendszeren belül (elkobzás, vagyonekobzás, lefoglalás, zár alá vétel) vannak a konkuráló jogintézményekre vonatkozó szabályok, de korántsem tekinthetők teljeskörűnek.
- A végleges büntetőjogi igény és más jogi alapon nyugvó vagyoni igény találkozására találhatók szabályok, de átfogó szabályozás nem azonosítható.
- Az előzetes büntetőjogi igény és egy más jogi alapon nyugvó vagyoni igény találkozására sokáig nincsenek szabályok, majd a joggyakorlat, később a jogalkotás egyes esetköröket érintő megoldáskeresésbe kezd, azonban átfogó szabályozás nem azonosítható.

Csupán a bemutatott két szabályozási tárgykört összevetve látható, hogy a büntetőjogi vagyoni intézkedés és a más típusú igények találkozására esetén egy nehezen átlátható rendszer rajzolódik ki, melyben a büntetőjogi igény érvényesülési lehetőségei attól függően alakulnak, hogy

- az adott dolog ingó vagy ingatlan,
- milyen típusú kényszerintézkedéssel biztosított (lefoglalás vagy zár alá vétel), és
- a tulajdonosa felszámolás alatt álló jogi személy vagy sem.

A problémát tovább bonyolítja, hogy a lefoglalásnak és a zár alá vételnek a jogi alapja nagyrészt átfedést tartalmaz,¹⁰ ezért a hatóságok törvény által nem szabályozott, a kényszerintézkedés fajtájára vonatkozó döntésén múlhat, hogy az adott kényszerintézkedés érinti-e a külső harmadik személyek igényének érvényesíthetőségét.

Ha mindehhez hozzátesszük azt is, hogy a végleges büntetőjogi igények [vagyonekobzás, jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 2001. évi CIV. törvény (a továbbiakban: Jszt.) szerinti pénzbírság, bűnügyiköltség-igény] és az azok biztosítására szolgáló kényszerintézkedések eltérő rezsimben, és olykor eltérő végrehajtási sorrendben érvényesülhetnek más, azonos vagyont érintő, de a büntetőeljárás kívüli igényekkel szemben, akkor még jelentősebb koherenciazavar tárható fel. Azonosíthatók ugyanis olyan helyzetek, amikor egy végleges büntetőjogi igény biztosítására szolgáló ideiglenes intézkedés (lefoglalás, zár alá vétel) úgy előz meg külső (nem büntetőjogi) igényeket, hogy a végleges igény a törvény szerint erre már nem lenne képes.¹¹ Az így kialakuló helyzet azért tekinthető különösen méltánytalannak, mert az ideiglenes intézkedés következtében olyan követelések maradnak – az ideiglenes intézkedés tartamára – kielégíthetetlenek, amelyek a büntetőjogi igény véglegessé válását követően már meg fogják azt előzni. Vagyis ilyen esetben az ideiglenes intézkedés valójában nem

képes biztosítani a végleges bűnügyi vagyoni igényt, ugyanakkor az egyébként erősebb külső igényeket átmenetileg tétlenségre kényszeríti, és azok jogosultjainak meg kell várniuk a büntető-eljárás befejezését azért, hogy az egyébként is tudottan megállapítható elsőbbségük érvényesülhessen.¹²

E példákon keresztül is látható, hogy a büntetőjog vagyoni igényeinek jogrendszerbeli helye az eljárásjogi és a végrehajtási jogi szabályozásban következtelenné vált, a más igényekkel szembeni dominanciája sokszor indokolható különbségtétel nélkül, ad hoc alapon dől el.

A szabályozás területén kialakult koherenciazavar részben az egyes konkuráló büntetőjogi és nem büntetőjogi jogintézmények egymástól független, egymásra tekintet nélküli fejlődésének, részben a probléma rendkívüli összetettségének tudható be. Egyaránt rendezni kell ugyanis a tárgyi és az időbeni konfliktusokat. A tárgyi konfliktusokat érintő problémát elsősorban az okozza, hogy már magán a büntetőjogon belül is számos, eltérő vagyoni érdek azonosítható (elkobzás alá eső dolgok, közvetlenül vagyonekobzás alá eső vagyonelemek, átalakult vagyonelemek, pénzüsszegeben kifejezett vagyonekobzás alá eső vagyonelemek, jogi személlyel szembeni pénzbírság, rendbíróság, bűnügyi költség), amelyek viszonya az egyes további magán- vagy állami igényekhez rendkívül összetett.¹³ A végleges igények tárgyi kapcsolatának, sorrendjének koherens meghatározását követően kerülhet sor az időbeli konfliktus, vagyis az előzetes igények egymással kapcsolatos, valamint az előzetes igények és a végleges igények közötti konfliktusok rendezésére. Ez utóbbi konfliktus egyik nyilvánvaló rendezési elvének kell tekinteni, hogy egy „A” előzetes igény nem előzhet meg egy „B” végleges igényt, ha az „A” igény véglegessé válása esetén a „B” igény a kielégítési sorrendben az „A” igényt megelőzné. A tárgyi és az időbeli konfliktusok koherens rendezése olyan összetett mátrixot alkotnak, amelyek átfogó rendezése nehezen látható kihívást jelent.

2. A FELSZÁMOLÁSI ELJÁRÁS ÉRINTETTSÉGE

A vagyont érintő kényszerintézkedések szerteágazó és sok szempontból koherenciazavarral terhelt szabályozásának problémái, és az átfogó felülvizsgálat mellett szóló érvek önálló tanulmány tárgyát képezhetnék. Az e kérdéskört érintő legutóbbi jogszabály-módosítás ugyanakkor egy olyan területen tett kísérletet – még ha nem is teljeskörűen – egy új szabályozás és átfogó rendezőelvváltás kialakítására, ahol a legsúlyosabb, és gyakran helyrehozhatatlan sérelmek okozhatók a jóhiszemű harmadik személyek számára.

A felszámolásban látható ugyanis a legnagyobb kontraszt a büntetőjogi vagyoni igény és a jóhiszemű hitelezői igények viszonyában, ugyanis itt a korábbi szabályozás alapján lényegében teljeskörűen és válogatás nélkül érvényesült a büntetőjogi

9 Lásd részletesebben: Cstv. 6/A. § és 38/A. §.

10 Be. 308. § (1) és (3) bekezdése, valamint a 324. § (1) és (2) bekezdése alapján a vagyonekobzás biztosítása érdekében az ingó dolog, a számlapénz, az elektronikus pénz biztosítására egyaránt elrendelhető zár alá vétel és lefoglalás is.

11 Például a vagyonekobzás biztosítására szolgáló lefoglalás minden más igényt megelőz, de a vagyonekobzás a Vht. 165. § (1) bekezdése alapján számos külső igényt nem.

12 Például a vagyonekobzás biztosítására a lefoglalják a terhelt készpénzét, amely egyaránt fedezete lenne a terhelttel szembeni gyermektartási igénynek. A gyermektartási igény ilyenkor csak azután tud érvényesülni, hogy az adott készpénzállományra a vagyonekobzást elrendelik, és végrehajtás alá kerül. Ez ugyanakkor akár évekre is hátráltatja, az eleve tudottan magasabb ranghelyen álló gyermektartásigény kielégítését.

13 A bonyolult viszonyok és a nem feltétlenül koherens szabályozást mutatja, hogy eltérő a kielégítési sorrend – vagyis a vagyoni igények erőssorrendje – a bírósági végrehajtás, az adóvégrehajtás és a felszámolás során.

igény abszolút elsőbbsége. Nemcsak arról volt tehát szó, hogy a szabályozás következtében a vagyonekobzásra és az ennek biztosítására irányuló büntetőjogi igényt az igények tárgyait tekintve minden más megelőző igényként határozták meg, hanem a vagyonekobzásról szóló döntés meghozataláig és annak végleges kielégítéséig bármilyen más – a felszámolásban felmerülő – igény részleges kielégítésére sem volt lehetőség, még abban az esetben sem, ha a társasági vagyonekobzás egyébként valamennyi igényre kellő fedezetül szolgált. A vagyonekobzás tehát tárgyat és időbeliségét érintően is abszolútizálódni látszott,¹⁴ még a vagyonekobzás biztosítására hivatott előzetes igény is megelőzött minden más vagyoni igényt. Ez a helyzet, a szabályozás sajátosságai miatt már csak azért is aránytalanságokat szült, mert – ahogy azt korábban jeleztük – a vagyonekobzásnak még a Btk.-n belül is vannak bizonyos korlátai, azonban a rendszer ezt a kérdést sem tudta megfelelően kezelni.

A vagyonekobzáson kívül a további büntetőjogi igények (pl. a Jszt. szerinti pénzbírság) pedig teljes körű időbeli elsőbbséget élveztek, hiszen az ennek biztosítása érdekében alkalmazott büntetőjogi kényszerintézkedések a felszámolási eljárás felfüggesztését vonták maguk után, vagyis a felszámolásban bejelentett hitelezői igényeknek akkor is meg kellett várni a büntetőeljárás jogerős lezárását, ha a felszámolási eljárás folytatását követően a kielégítési sorrendben végül megelőzték a büntetőjogi igényeket.

Azzal együtt, hogy ehhez hasonló megoldás más jogágban nem azonosítható, a felszámolás során azért különösen szembe-tűnő az így okozott, a jóhiszemű hitelezői igényekben bekövetkező esetleges sérelem, mert a felszámolásban a társaság teljes vagyonának felosztására sor kerül, vagyis a hitelezői igények semmilyen más vagyonekből nem lennének kielégíthetők.¹⁵

A felszámolási eljárás keretei között tehát az alábbi helyzet alakult ki:

- A vagyonekobzásra irányuló büntetőjogi igények abszolút tárgyi és időbeli elsőbbséget élveztek.
- A vagyonekobzástól eltérő büntetőjogi igények abszolút időbeli elsőbbséget élveztek.
- Az időbeli elsőbbség azt is eredményezte, hogy a felszámolási eljárás felfüggesztése miatt, a büntetőjogi kényszerintézkedés hatálya lényegében a közvetlenül nem érintett vagyonekra is kiterjedt, hiszen a felfüggesztés alatt a büntetőjogi igényt meghaladó mértékű vagyone értékesítésére, felosztására sem kerülhetett sor.¹⁶

14 A vagyonekobzás elsőbbségét eredményező szabályozást a Cstv. 2021. december 31-ig hatályos 6/A. §-a tartalmazta, ugyanakkor annak szabályai alapján nem feltétlenül lehetett egyértelmű jogértelmezést, gyakorlatot kialakítani. A szabályozás alapvetően a „büntetőügyben a jogi személlyel szemben intézkedés alkalmazásának lehet helye” fordulatot használva a Jszt. szerinti eljárások esetében rendezte a felszámolás felfüggesztését. A vagyonekobzás elrendelése, illetve ezt biztosító kényszerintézkedés alkalmazása ugyanakkor nem minden esetben jelenti, hogy a Jszt. szerinti eljárás is megindul. Ugyanígy szabályozási bizonytalanság volt azonosítható a szabályozás zár alá vételre koncentrált rendelkezései miatt, hiszen vagyoni kényszerként lefoglalásnak is helye lehet, de említhető a vagyoni kényszerintézkedés (előzetes büntetőjogi igény) nélkül alkalmazott vagyoni intézkedés (vagyonekobzás, elkobzás) esetén irányadó eljárásrend bizonytalansága is.

15 Ellentétben például a végrehajtási eljárással, ahol az a körülmény, hogy egy adott vagyonelemre nézve a büntetőjogi igény elsőbbséget élvez, még nem jelenti azt, hogy a hitelezői igény más vagyonelemből kielégíthető legyen.

16 Ez, ad absurdum azt is eredményezhette, hogy a büntetőeljárás befejezéséig egy milliárdos nagyságrendű cégvagyonekra bejelentett milliárdos nagyságrendű hitelezői igényösszesesség kielégítését, egy csekély, a vagyone csupán 1-2%-át elérő értékű büntetőjogi igény is teljeskörűen ellehetleníthetett.

A felszámolásban jelentkező fenti problémakört igyekezett rendezni a 2021. évi CXXXIV. törvény, amely a 2022. január 1-jével hatályba lépő szabályai szerint büntetőjogi igényeket integrálta a többi felszámolási eljárásban érvényesíthető igény közé.¹⁷

A 2021. évi CXXXIV. törvény miniszteri indokolása szerint a módosítás célként tüzte ki, hogy: „a bűncselekménnyel összefüggésben az állami vagyonszerzés más jóhiszemű személyek kárára nem történhet.” A célkitűzés következményeként pedig azonosította, hogy: „[a] felszámolási eljárásban ennek a célkitűzésnek az érvényesítése azzal jár, hogy a kívülálló jóhiszemű hitelezők egy része (ahogy az a végrehajtási jogban is érvényesül), megelőzi az állam büntetőjogból eredő vagyoni követelését. Ennek következtében az ismert és igazolt, magasabb prioritást élvező igény fedezetét a büntetőeljárás még ideiglenesen sem tarthatja vissza.”

Úgy tűnik tehát, hogy a törvénnyel a jogalkotó vállalta a bemutatott jogi diszcrepancia legsúlyosabb elemének a rendezését. A következőkben azt vizsgáljuk meg, hogy milyen megoldásokat alkalmazott ennek érdekében, és ez a büntetőeljárás lefolytató szervek szempontjából milyen következményekkel járhat.

3. A SZABÁLYOZÁS KÖZPONTI JOGINTÉZMÉNYE, A BŰNÜGYI HITELEZŐI IGÉNYBEJELENTÉS

A büntetőjogi igény és a felszámolásban érvényesíthető egyéb hitelezői igények közötti konfliktus feloldására alapvetően háromféle szabályozási koncepció képzelhető el: (1) megállítást, (2) kiszakítást, (3) beengedést. Megállítást esetén a büntetőjogi igény megakasztja a felszámolás lefolytatását (lényegében ez volt a korábbi szabályozás logikája). Kiszakítást esetén a büntetőjogi igénnyel érintett vagyonelemet el kell különíteni, és a felszámolási eljárást e vagyonelem figyelmen kívül hagyásával lefolytatni. Beengedés esetén pedig a felszámolás élvez elsőbbséget, vagyis a büntetőjogi igényt, illetve az azzal összefüggő vagyonelemet a felszámolási eljárásba kell integrálni és annak keretei között kezelni.

Minden szabályozási koncepció kialakítása során egyértelmű volt, hogy a korábbi – megállítást eredményező – logika bár kétségtelenül hatékony volt a büntetőjogi igény biztosítása szempontjából, számos rendkívül hátrányos következménnyel járt. Látni kell azonban, hogy az állam – valójában a társadalom – büntetőjogi igénye valós, ezért annak hatékony érvényesülését érdemben rontó megoldás nem fogadható el. Vagyis a megállításon alapuló, más jogos igényeket indokolatlanul teljesen ellehetlenítő logika változtatása esetén is biztosítani kell, hogy a szabályozás „ne essen át a ló túlsó oldalára”, és eredményezze a büntetőjogi igény indokolatlan ellehetlenülését. Ez megfelelő fékek, garanciális szabályok, korlátok kialakítását igényli.

Az is lényeges körülmény volt, hogy a szabályozás kialakítása során a büntetőjog vagyoni igényeinek intéz-

17 Meg kell említeni, hogy a szabályozást a törvényi rendelkezésekkel lényegében azonos tartalommal már a büntetőjogi vagyoni igényekkel összefüggő egyes eljárások, valamint a vagyone rendezési eljárás eltérő szabályairól szóló 640/2021. (XI. 25.) Korm. rendelet 2021. november 26-i hatállyal bevezette.

ményrendszerét adottságnak kellett tekinteni. Ennek következtében viszont a tárgyat (lefoglalás, vagyonek Kobzás) és az időbeliségét (előzetes, végleges) illetően eltérő büntetőjogi igények olyan mértékben eltérő követelményeket támasztanak, hogy azok egy homogén logika mentén történő szabályozása szinte elképzelhetetlen. A lefoglalás például alapulhat bizonyítási igényen, amelynek elsőbbségét minden körülmények között biztosítani kell, ezért ebben a körben a beengedés megengedhetetlen lenne. Hasonló probléma, hogy a felszámolási eljárás elsősorban végleges (lejárt) hitelezői igényeket igyekszik a véglegesség szándékával kezelni, miközben a büntetőjog leghangsúlyosabb intézményei éppen az előzetes – tehát a későbbi végleges döntés lehetőségét biztosítani hivatott – kényszerintézkedések. Ezért a büntetőjogi igény teljes körű kiszakítása többnyire az utólagos elszámolás szükségszerű igényét vetítené előre, hiszen nem minden vagyonbiztosítást követ vagyonek vonás, vagy nem olyan mértékű. Ráadásul szükségszerűen utólagos eljárásban kellene értékelni a tárgyat tekintve a büntetőjogi igényt megelőző más hitelezői igényeket is. A szükségtelen kétszeres eljárás mellett, ez a szabályozási logika tehát az erősebb hitelezői igények érvényesülésének indokolatlan halogatását is eredményezné.

Összességében tehát kijelenthető, hogy nem azonosítható olyan egyetlen, teljesen homogén logikára épülő megoldás, amely minden érdek megfelelő érvényesülését biztosítani képes. Ennek megfelelően a kialakult szabályozás, a meglévő jogintézményekhez igazodó hibrid megoldás lett.

3.1. „KISZAKÍTÁS” MENTÉN SZABÁLYOZOTT TÁRGYKÖRÖK

Az új szabályozásban vannak olyan intézkedések és kényszerintézkedések, amelyek egyértelműen kívül maradnak a felszámolási eljáráson, ebből kifolyólag a hitelezői igényekkel szembeni elsőbbségük bizonyos értelemben megmarad. A kiszakítás következtében a felszámolási eljárás számára az ilyen intézkedéssel érintett vagyonelemek láthatatlanok lesznek, a felszámolási eljárást tehát azok figyelmen kívül hagyásával kell lefolytatni. Ebben az esetben az előzetes büntetőjogi igény időben megelőzi ugyan a felszámolási eljárásban érvényesített – végleges – hitelezői igényeket, azonban a szabályozási koncepció lényeges előrelépése, hogy az előzetes büntetőjogi igénnyel nem érintett vagyonrész érintően a felszámolási eljárás akadálymentesen lefolytatható.

A kimaradó vagyonelemek meghatározása azzal a rendezőelvvel írható le, hogy a felszámolásba csak a pénzben kifejezhető követelést célzó vagyoni igények integrálhatók. Az olyan büntetőjogi követelések, amelyek konkrét tárgyra irányulnak, amelynek a bűncselekménnyel való kapcsolata közvetlen (pl. a bűncselekményből származó, még meglévő eredeti vagyontárgy), a felszámolási eljárásban nem kezelhetők megfelelően, ezért azokat helyesebb az eljáráson kívül tartani. Egyszerűbben fogalmazva, minden olyan kényszerintézkedés vagy intézkedés, ami pénzkövetelésre irányul, valójában a felszámolási eljárásba integrálható és ott nyerhet kielégítést, azok pedig, amik meghatározott – nem helyettesíthető – tárgyra irányulnak, a felszámoláson kívüli végrehajtási szabályok szerint kezelendők. Konkrét vagyonra vonatkozó büntetőjogi igénynek tekinthető a lefoglalással érintett vagyontárgy,

a nem pénzbeni fedezetet biztosító zár alá vétel (tehát amikor a konkrét vagyontárgy vagyonek Kobzása indokolt, és ennek értéke nem helyettesíthető), valamint az elkobzás és a nem pénzüsszegben kifejezett vagyonek Kobzás.

A nem pénzüsszegben kifejezett – tehát meghatározott – vagyonek Kobzás tárgyát képező vagyontárgy esetében az elküldött kezelés indoka, hogy ezekben az esetekben a hatályos szabályozás alapján az adott vagyontárgyra vonatkozó, nem helyettesíthető tulajdonjogi igény kérdése vár rendezésre. Az ilyen vagyontárgyak többnyire vagy a bűncselekménykori tulajdonos (sértett) tulajdonába kell, hogy visszakerüljenek,¹⁸ vagy arra az állam, nem helyettesíthető módon – esetenként erkölcsi alapon is – igényt tart.¹⁹

A felsorolásból az is látható, hogy a lefoglalással való vagyonbiztosítás akkor sem értelmezhető a felszámolási eljárásban, ha annak pénzüsszegben kifejezett vagyonek Kobzás a célja, illetve alapja. Ennek oka, hogy a lefoglalás végrehajtása teljesen önálló rezsimben történik, amelynek reformjára nem kerülhetett sor. A zár alá vételtől ilyen mértékben eltérő, a dolog fizikai, bűnjelként történő kezelésén alapuló lefoglalási végrehajtási szabályok nem teszik lehetővé a lefoglalás mint vagyoni igény felszámolásban történő kezelését, akkor sem, ha annak elrendelésére vagyonek Kobzás biztosítása végett került sor.

3.2. „BEENGEDÉS” MENTÉN SZABÁLYOZOTT TÁRGYKÖRÖK

A törvény a „kiszakítással” nem érintett bűnügyi igényeket olyan vagyoni igényekként azonosítja, amelyek kezelésére a felszámolási eljárás keretei között sor kerülhet. Ezeket a vagyoni igényeket, és az azok biztosítása érdekében zár alá vett vagyontárgyakat az új szabályozást tehát beengedi a felszámolási eljárásba.

Az elhatárolást a törvény azzal a szabályozási logikával teremti meg, hogy minden, ami bűnügyi hitelezői igénybejelentésként van értelmezve,²⁰ az a felszámolási eljárásban nyer kielégítést, a további büntetőjogi vagyoni kényszerintézkedések és intézkedések pedig azon kívül.²¹ A különböző büntetőjogi igények felszámolási eljárásba való integrálása vagy kívül maradása a következő táblázattal foglalható össze, amelyet a törvény általános indokolása is tartalmaz.

18 Ebben az esetben egyébként a Btk. 74. § (5) bekezdése alapján vagyonek Kobzásnak, így az azt biztosító zár alá vételnek sincs helye, azonban ennek a – „saját farkába harapó kígyó” jellegű – problémának a tárgyalása külön feldolgozást igényelne.

19 A hatályos szabályozást tekintve ilyen morális igény azonosítható például a kábítószer-kereskedelemből származó, eredetben meglévő bevétel, a kábítószerlabor felállítására szánt pénzüsszeg, vagy a korrupcióból származó vagy arra szánt vagyoni előny tekintetében. A bűncselekménnyel összefüggő vagyongyarapodás esetében többnyire az is helytálló, hogy arra nézve jogos hitelezői igény léte nehezen értelmezhető, hiszen az ilyen vagyon olyan illegális vagyonnövekmény, amely eredeti formájában legális jogügyletben nem vehetett részt, így arra nézve hitelezői igény sem fogalmazható meg. A korábban már bemutatott „az állami vagyonszerzés más jóhiszemű személyek kárára nem történhet” szabályozási elv ugyanakkor alappal vethetik fel a Btk. vagyonek Kobzásra vonatkozó szabályainak ebből a szempontból történő átgondolásának szükségességét.

20 Cstv. 79/A. § (2) bekezdés.

21 Cstv. 79/A. § (9) bekezdés.

Büntetőjogi vagyoni igény			
A felszámolásba hitelezői igényként bevonható büntetőjogi vagyoni igény		A felszámolásba nem bevonható büntetőjogi vagyoni igény	
Előzetes bűnügyi hitelezői igény	Végleges bűnügyi hitelezői igény	Előzetes bűnügyi hitelezői igény	Végleges bűnügyi hitelezői igény
Fedezetet biztosító zár alá vétel	Pénzösszegben kifejezett vagyonek Kobzás [Btk. 75. § (1) bekezdés]	Nem fedezetet biztosító zár alá vétel	Nem pénzösszegben kifejezett vagyonek Kobzás (Btk. 74–74/A. §)
	Jszbt. szerinti pénzbírság	Lefoglalás	Elkobzás
	Bűnügyi költség		

Látható, hogy az intézkedés vagy kényszerintézkedés jogcíme alapvetően meghatározza annak bűnügyi hitelezői igénybejelentésként való minősülését, és ekként a felszámolási eljárásba való bevonhatóságát. A jogcíme egyértelmű megjelenítését a törvény a büntetőeljárás határozatok rendelkező részének is kötelező kellékeként jelöli meg, melyek elmulasztása esetén az új szabályozás a pótlásukat is lehetővé teszi, illetve előírja.²²

3.3. A BŰNÜGYI IGÉNY

ÉRDEMI ÉRVÉNYESÜLÉSÉNEK SZABÁLYAI, BIZTOSÍTÉKAI „BEENGEDÉS” ESETÉN

A bűnügyi vagyoni igények integrálása a felszámolási eljárásba számos kérdést vet fel. Elsődlegesen azt, hogy a büntetőeljárásban jelentkező vagyont érintő kényszerintézkedés vagy intézkedés hogyan alakítható a felszámolásban értelmezhető hitelezői igénnyé anélkül, hogy a büntetőeljárást lefolytató szerveket egy számukra alapvetően idegen eljárásban oly módon terhelni túl, amely már a bűnügyi igény érvényesítését veszélyeztetné.

A Cstv. szabályozási logikája a jogosult érdekérvényesítési akarátán alapul. Ennek megfelelően a jogosult bármikor dönthet úgy, hogy – akár passzivitásával – lemond a követelésének érvényesítéséről, illetve joggal elvárható, hogy igényének érvényesítése érdekében aktív magatartást tanúsítson. Ennek megfelelően a Cstv.-ben nemcsak a hitelezői igény bejelentése feltételez aktív hitelezői jogérvényesítési tevékenységet, hanem számos más hitelezői jogosultság gyakorlása is, amelyek elmulasztása esetenként jogvesztő következményekkel is járhat. A büntetőeljárásban eljáró hatóságok esetében ugyanakkor nem azonosítható személyes érdek, érintettség, az állam nevében eljáró személyek nem saját érdekeiket érvényesítik, hanem – hivatali kötelezettségüket teljesítve – az állami igényt, ami valójában ösztársadalmi érdek. Ezért a szabályozás kialakítása során elengedhetetlen, hogy alapvetően ne az eljáró szerv érdekérvényesítő képességén, diszkrécióján múljon a büntetőjogi igény érvényesülése, hanem a törvény rendelkezésein. Ha ezen feladatokat a büntetőeljárást lefolytató szervekre bízta volna a jogalkotó, akkor azzal a helyrehozhatatlan hibák kockázatát rendkívül magas szintre emelte volna. A magánjogi igényekkel és azoknak a felszámolási eljárás időpontjához fűződő kapcsolatával szemben a büntetőjogi igények további

sajátossága, hogy azok időbelisége – sem a felmerülése, sem az esedékessége – semmilyen módon nem igazodik a felszámolás elrendeléséhez, vagyis a felszámolási eljárás elrendelésének időpontjától függetlenül, akár azt jóval követően is felmerülhet az a jogos bűnügyi igény, hogy a vagyon biztosítására, elvonására kerüljön sor.

A törvény kiindulási alapja mindezekre figyelemmel szükségyszerűen az, hogy a felmerülő, bűnügyi hitelezői igénynek keresztelt büntetőjogi vagyoni igények bejelentése terén a lehető legkisebb adminisztrációs terhet helyezze a büntetőeljárást lefolytató szervekre, egyúttal a jogvesztő határidőket – amennyire lehet – esetükben kitágítsa és a hitelezői jogok dinamikus képviselőjét egy ebben jártas szerve bízta.

3.4. A BŰNÜGYI HITELEZŐI IGÉNY BEJELENTÉSE

A bemutatott szabályozási elvnek megfelelően a Cstv. új IV/A. Fejezetében szereplő szabályok szerint a bűnügyi hitelezői igény bejelentése megtörténhet a kényszerintézkedésről (előzetes bűnügyi hitelezői igénybejelentés) vagy intézkedésről (végleges bűnügyi hitelezői igénybejelentés) szóló határozat felszámoló részére történő kézbesítésével, de akár az arról való egyszerű átírással való értesítéssel is.²³ Ezen a ponton fontos megjegyezni, hogy a vagyoni kényszer elrendelő vagy vagyonek Kobzást, elkobzást elrendelő határozat kézbesítése a felszámoló részére a Be. alapján egyébként is törvényi kötelezettség, ugyanis a felszámolás alatt álló, kényszerintézkedéssel érintett gazdasági társaság vagyoni érdekeltnek²⁴ minősül, akinek a felszámoló a törvény által kijelölt képviselője. De emellett a határozat beszerzése – így a hitelezői igénybejelentés megtétele – a bűnügyi hitelezői igény érvényesülését biztosító szervek (Nemzeti Adó- és Vámhivatal, illetve a felszámoló) számára is kifejezetten rögzített feladat,²⁵ ennek következtében minimálisra korlátozható annak a kockázata, hogy jogalkalmazói mulasztás következtében nem kerül sor a bűnügyi hitelezői igény bejelentésére.

23 Cstv. 79/A. § (2) bekezdés c) és d) pontja.

24 Be. 57. § (1) bekezdés b) pontja.

25 Cstv. 79/A. § (5) bekezdés szerint a felszámoló is köteles beszerezni a határozatot, valamint az az adóhatóság által foganatosítandó végrehajtási eljárásokról szóló 2017. évi CLIII. törvény 125/A. § (10) bekezdése, a 125/C. § (1) bekezdése, valamint a 125/C. § (7) bekezdése alapján az adóhatóság is köteles ennek érdekében intézkedni.

22 Be. 327. § (6) és (7) bekezdése, Jszbt. 11. § (3) és (3a) bekezdése.

Az új szabályozással kialakított rendszer logikája egy esetleges mulasztással kapcsolatos kockázatot érintően nem különbözik a büntetőjogi igény érvényesítésével kapcsolatos általános kockázatoktól. A kockázat akként azonosítható ugyanis, hogy a felszámolási eljárás lefolytatására és a vagyon felosztására olyan módon kerül sor, hogy abban a bűnügyi hitelezői igény nem jelenhet meg. Függetlenül attól, hogy egy ilyen helyzet – egy utóbb megindított büntetőeljárás esetén – a legkövetkezőbb eljárás esetén is előfordulhat, a vagyon felosztás minden esetben jogilag megfelelően kezelt helyzeteket eredményez. Amennyiben ugyanis jóhiszemű hitelező jut a felszámolási eljárás során vagyonhoz, úgy a Btk. 74. § (5) bekezdés b) pontjára figyelemmel – mint ellenérték fejében jóhiszeműen szerzett vagyonra – vagyonelkobzás nem rendelhető el. Amennyiben pedig a felszámolási eljárást felhasználva rosszhiszemű, vagyonelvono vagyonszerzés történik, úgy e magatartás önállóan is büntetőeljárás tárgyát képezheti, az abból származó vagyon pedig az azt megszerzőtől elvonható. Ha pedig a felszámolás eredményeképpen a vagyon a terhelthez kerül vissza, úgy az tőle a Btk. 74. §-a alapján minden további nélkül elvonható. Látható tehát, hogy a bűnügyi hitelezői igényrel kapcsolatos késedelem egyedüli azonosítható kockázata, hogy annak eredményeképpen olyan jóhiszemű harmadik személy hitelező is vagyonhoz juthat, aki a felszámolási eljárásban a bűnügyi hitelezői igényhez képest hátrébb lett volna sorolva a kielégítési sorrendben. Ez a kockázat ugyanakkor teljesen soha nem küszöbölhető ki és talán nem is tekinthető érdemnek.

3.5. A BŰNÜGYI HITELEZŐI IGÉNY BEJELENTÉSÉNEK IDŐSZERŰSÉGE

A bűnügyi hitelezői igénybejelentésre nem érvényesek a más hitelezői igények bejelentésére vonatkozó általános jogvesztő határidők, így a felszámolási zárómérleg benyújtása előtt bejelentett bűnügyi hitelezői igénybejelentést a 40 napos határidőben bejelentettnek kell tekinteni.²⁶

A szabályozás lényegében tehát egyetlen észszerű – a zárómérleggel kapcsolatos – határidőtől eltekintve, a bűnügyi igény érvényesítését nem köti határidőhöz. A zárómérleg benyújtása már egy olyan, a felszámolási eljárás befejezéséhez, a vagyon érdemi felosztásához közeli, végső időpont, amelyet követően a bűnügyi igény bejelentése nem indokolható módon húzná el a felszámolási eljárást.

Érdemes áttekinteni a nem megfelelő határidőben bejelentett bűnügyi hitelezői igény további sorsát. Amennyiben a bűnügyi igényt a felszámolás befejezése, a vagyon felosztása előtt rendelik el, azonban bűnügyi hitelezői igényként már nem tudják bejelenteni, úgy az a helyzet áll elő, hogy a büntetőjogi kényszerintézkedés vagy intézkedés tárgya a vagyon felosztásával lényegében kiürül. Ennek megfelelően a zár alá vétel vagy a vagyonelkobzás végrehajthatatlanná válik, hiszen az a vagyontárgy, amelyre nézve a kényszerintézkedést vagy intézkedést elrendelték, az elrendelési állapotban megszűnik létezni és más személy tulajdonába kerül. Ha a kényszerintézkedés elrendelésére vagy intézkedés alkalmazására valamilyen oknál fogva a vagyon felosztását követően kerül sor, úgy a büntetőügyben hozott határozat törvénysértő, hiszen

„nem létező” vagyon, pontosabban más személy tulajdonában álló vagyon vonatkozásában rendelkezett. Mindkét esetben lényeges, hogy a korábbiakban már kifejtettek szerint kell megvizsgálni, hogy az új tulajdonba került vagyon vonatkozásában fennállnak-e a kényszerintézkedés elrendelésének vagy intézkedés alkalmazásának a feltételei.

A törvény megoldása szerint tehát a bűnügyi vagyoni igények felszámolásba való átvétele rugalmasan és kevés adminisztratív teherrel történhet meg.

4. HOGYAN ÉRVÉNYESÜLHET EZUTÁN A BŰNTETŐJOGI IGÉNY A FELSZÁMOLÁSBAN – AZ ELJÁRÁS MENETE

A bűnügyi hitelezői igénybejelentés a felszámolás során egy automatikus eljárásrendben érvényesül, amely a büntetőeljárást lefolytató szerv részéről általában nem igényel beavatkozást, nem eredményez külön adminisztratív terhet. Ez abból a szempontból tekinthető kedvezőnek a büntetőjogi igény, illetve a büntetőeljárást lefolytató szervek szempontjából, hogy a Cstv.-ben szereplő új törvényi rendelkezések és a felszámolási eljárás tételes ismerete nélkül is biztosított a bűnügyi igény érvényesülése, valamint a szervek hatékony feladatellátása.

A leggyakrabban a felszámolási eljárás és a büntetőeljárás egymással hosszabb időn keresztül párhuzamosan zajlik, ennek megfelelően a bűnügyi hitelezői igények

- egyrészt a felszámolási eljárás különböző szakaszaiban bukkanhatnak fel,
- másrészt a bűnügyi hitelezői igény felszámolási eljárásba kerülését követően sajátos értékváltozásokra kerülhet sor,
- végezetül az előzetes bűnügyi hitelezői igény a felszámolási eljárás ideje alatt, illetve azt követően megszűnhet vagy végleges bűnügyi hitelezői igénnyé alakulhat.

A szabályozás arra törekszik, hogy ezeket az átalakulási fázisokat, változásokat, illetve ezek következményeit a felszámolási eljárás mértékadó szakaszaihoz igazodóan rendezze, ami látszólag bonyolulttá, valójában csak cizellálttá teszi a szabályozást.

A bűnügyi hitelezői igény a felszámolás során alapvetően az alábbiak szerint alakulhat:

- az előzetes vagy a végleges bűnügyi hitelezői igénybejelentést követően a felszámolási eljárás a bűnügyi hitelezői igénybejelentés változása nélkül rendben befejeződik,
- a bűnügyi hitelezői igénybejelentés a felszámolási eljárás befejezése nélkül megszűnik,
- az előzetes bűnügyi hitelezői igénybejelentés végleges hitelezői igénybejelentéssé alakul át a felszámolási eljárás során.

A szabályozás rendszerének másik pillére a felszámolási eljárás szakaszolása volt, amely a Cstv. alapján a következők szerint tagolható: (1) a felszámolás elrendelése, (2) a hitelezői igények bejelentése, (3) az adós vagyontárgyainak értékesítése, (4) a zárómérleg és a vagyonfelosztási javaslat benyújtása a (felszámolási) bírósághoz, (5) a zárómérleg és a vagyonfelosztási javaslat jóváhagyása.

²⁶ Cstv. 79/A. § (8) bekezdés.

4.1. A BŰNÜGYI HITELEZŐI IGÉNYBEJELENTÉS, ÉS A BIZTOSÍTOTT VAGYON ÁTALAKULÁSA A FELSZÁMOLÁSBAN

A bűnügyi hitelezői igény felszámolási eljárásba kerülésével és annak további sorsával kapcsolatban alapvetés, hogy egyrészt a szabályozás lényegében nem terjed ki a kimaradó, a felszámolásba be nem vonható vagyonelemekre, amelyek semmilyen hatást nem gyakorolnak a felszámolási eljárásra. Másrészt a felszámolásba bevonható – fedezeti jellegű – bűnügyi követelések vonatkozásában a felszámolás folyamatában az adós felosztható vagyona egy homogén egészet képez, amelyből később a törvényi sorrendnek megfelelően a vagyonfelosztási javaslat alapján részesülhetnek a hitelezők, köztük a bűnügyi hitelezői igénybejelentés jogosultjaként az állam. Amennyiben a büntetőeljárásban végleges bűnügyi hitelezői igénybejelentést megalapozó döntés (vagyonelkobzás) születik oly módon, hogy azt nem előzte meg vagyonbiztosítás (előzetes bűnügyi hitelezői igény), úgy a felszámolási eljárás részére vagyon „átadására” nem kerül sor, a felszámolás valóban csak egy bűnügyi igénnyel szembesül, amelynek kielégítésére a Cstv. alapján az adós vagyonának felosztásának keretei között kerülhet sor.

Előzetes bűnügyi hitelezői igény esetén ugyanakkor az adós vagyona, vagyonába tartozó vagyonelem egy büntetőjogi kényszerintézkedés, zár alá vétel tárgyává válik, amelynek végrehajtási szabályai szerint a vagyon feletti rendelkezési jogot ilyen esetben a Nemzeti Adó- és Vámhivatal mint végrehajtásért felelős szerv gyakorolja. Mivel azonban a homogén, felosztható adósi vagyon körébe tartozik a zár alá vétellel érintett adósi vagyon is, ezért ezt át kell engedni a felszámoló számára. Természetesen amennyiben már egy megindult felszámolási eljárásban kerül sor a zár alá vétel elrendelésére, úgy a vagyon felszámolási eljárásból történő „kivétele”, majd oda történő „visszaengedése” ténylegesen nem történik meg, ilyen esetben – a végleges bűnügyi igényhez hasonlóan – a zár alá vétel lényegében közvetlenül bűnügyi hitelezői igényként érvényesül. Jogilag ugyanakkor ilyen esetben is sor kerül az alábbiak szerint a zár alá vétel tárgyának átalakulására, tekintettel arra, hogy zár alá vételt minden esetben csak konkrét vagyonelemekre lehet elrendelni.

A zár alá vétel tárgya a zár alá vett vagyon átengedését követően a hitelezői igénybejelentés lesz (az a zár alá vétel tárgyának első átalakulása).²⁷ Az átalakulás következményeként a zár alá vétel tárgyát korábban képező vagyonelem a homogén felszámolási vagyon részévé válik, arra nézve a továbbiakban a zár alá vétel és az ezzel járó korlátozások nem terjednek ki. Ezzel egyidejűleg a felszámoló egy hitelezői igényt, követelést vesz nyilvántartásba, amelynek „értéke” a zár alá vétel összegével egyezik meg, és a zár alá vétel tárgya a továbbiakban ez a regisztrált követelés lesz.

A bűnügyi hitelezői igény – akár a zár alá vétel tárgyát képező előzetes bűnügyi hitelezői igény, akár a végleges bűnügyi hitelezői igény – lényegében nem tér el bármely más hitelezői igénytől, ugyanakkor „felbukkanása” a felszámolási eljárásban sajátos következményekkel jár. Az egyik ilyen lényegi eltérés az általános szabályoktól, hogy ha a felszámolásban bűnügyi hitelezői igénybejelentés történt, főszabály szerint az állami

felszámoló jár el.²⁸ A másik, hogy a hitelezői igények képviselésével járó jogokat nem a büntetőeljárást lefolytató és a bűnügyi hitelezői igény alapját képező határozatot hozó szerv, hanem az állami adó- és vámhatóság gyakorolja, mert a felszámolási eljárásokban való aktív hitelezői részvételre ez a szerv rendelkezik kompetenciával.²⁹

További sajátos eltérés, hogy a bűnügyi hitelezői igénybejelentés összege az eljárás során változhat. A változás indoka, hogy zár alá vétel esetén „*elválik egymástól az az érték, amelyet a zár alá vétel biztosít (biztosított érték), és az az érték, amelyet a kényszerintézkedéssel érintett vagyon képvisel (biztosíték értéke). [...A törvény megoldása szerint] ezen összegek közül azt kell az előzetes bűnügyi hitelezői igénybejelentés összegeként kezelni, amelyik az alacsonyabb.*”³⁰ A gyakorlatban egy vagyonelem értéke – például egy ingatlan esetén – nehezen határozható meg pontosan, ezért előfordulhat, hogy egy százmillió forint értékű, pénzösszegben kifejezett vagyonelkobzás biztosítása érdekében zár alá vett vagyontárgy értékesítése során derül ki, hogy annak tényleges értéke nem éri el vagy éppen meghaladja a biztosítani kívánt értéket. A felszámolási eljárásban ez elvileg nem kellene, hogy problémát jelentsen, hiszen a zár alá vétel tárgya a homogén felszámolási vagyon részévé vált, bizonyos értelemben tehát a konkrét vagyontárgy függetlenedett a zár alá vételtől. Ugyanakkor az értékváltozást érintő törvényi rendelkezés indoka az alábbiak szerint mutatható be: ha a biztosíték értéke meghaladná a biztosított értéket (pl. többet ér a zár alá vett ingatlan, mint amennyi a csalással okozott kár), a bűnügyi hitelezői igénynek a biztosíték értéken (zár alá vett ingatlan) való felszámolási érvényesítése kiterjesztené a bűnügyi hitelezői igényt olyan vagyonösszegekre is, amelyet a büntetőeljárást lefolytató szerv döntése szerint nem is szükséges elvonni. Ellenkező esetben pedig, ha a biztosított érték bizonyul magasabbnak, mint a biztosíték értéke (pl. kevesebbet ér a zár alá vett ingatlan, mint amennyi a csalással okozott kár), akkor a magasabb összegű biztosított érték érvényesítése lényegében azt eredményezné, hogy a zár alá vétel vagyoni jogokat korlátozó hatálya további jogalkalmazói döntés nélkül, automatikusan kiterjedne az eredeti jogalkalmazói döntéssel nem érintett további vagyonelemekre is, ami alkotmányos aggályokat vetne fel.

A zár alá vételről szóló határozatban nem jelenik meg szükségszerűen a biztosíték értéke, és ennek kötelezővé tétele jelentős és szükségtelen adminisztratív megterhelést jelentene a büntetőeljárások számára, hiszen a zár alá vett vagyonelemeket – többnyire – szakértővel kellene megvizsgáltatni és még ez sem jelenthetne megfelelő garanciát arra, hogy a vagyonelem a meghatározott értéken ténylegesen értékesíthető is. Erre tekintettel a törvény a biztosíték értékeként azt az összeget tekinti irányadónak, amelyen a felszámolásban a vagyonelemet értékesítik.

Az előzetes bűnügyi hitelezői igény értékének esetleges változása nem jelenti a zár alá vétellel biztosítandó vagyonelkobzás ellehetetlenülését. Egyrészt amennyiben az előzetes bűnügyi hitelezői igény a felszámolási eljárás során, még a vagyonfelosztást megelőzően végleges bűnügyi hitelezői igénnyé válik,

28 Cstv. 79/A. § (7) bekezdés alapján ez vagy az általános állami felszámoló (Nemzeti Reorganizációs Nonprofit Kft.) vagy a pénzügyi szervezet felszámolására létrehozott állami felszámoló lehet.

29 Cstv. 79/D. § (1) bekezdés.

30 Idézet a Cstv. 79/A. §-hoz fűzött miniszteri indokolásból.

27 Cstv. 79/A. § (6) bekezdés.

úgy ez utóbbi kielégítésére kerül sor, a lehetséges keretek között. Másrészt a törvény – alább bemutatott – szabályozása lehetőséget biztosít az előzetes bűnügyi hitelezői igény kiterjesztésére, amennyiben annak törvényi feltételei fennállnak.

Végezetül az előzetes bűnügyi hitelezői igény átalakulására kerül sor, ha a vagyonfelosztásig a vagyoneklobzás elrendeléséről nem születik döntés. Ilyenkor ugyanis a bűnügyi hitelezői igényre jutó vagyonrész „visszakerül” a büntetőeljárásba, és a bűnügyi hitelezői igény helyett ismét egy konkrét, a vagyonfelosztás során a bűnügyi hitelezői igénybejelentésre jutó összeg lesz a zár alá vétel tárgya.

Tehát ha előzetes bűnügyi hitelezői igénybejelentés (fedezetet biztosító zár alá vétel) érvényesítésére kerül sor, akkor a büntetőeljárás zár alá vétel tárgya több alkalommal is kicserélődik, amelyre a törvény alapján külön határozat nélkül kerül sor. Először a bűnügyi hitelezői igénybejelentés lesz – ennek megtörténtekor – a zár alá vétel tárgya, másodszor a társasági vagyon felosztása során a bűnügyi hitelezői igénybejelentésre eső vagyon. A zár alá vétel tárgyának felcserélése – a Be.-ben a lefoglalt dolog, illetve a zár alá vétel értékesítésénél, megváltásánál már ismert³¹ megoldás szerint – külön határozat nélkül történik, amit a Be. módosítást követő szövege³² önállóan is nevesít. Amennyiben pedig a vagyontárgyra korábban elrendelt zár alá vétel törléséhez mégis szükség lenne határozathozatalra, például valamilyen közhiteles nyilvántartásba való bejegyzés vagy éppen annak törlése miatt, a határozatot – a zár alá vétel törlésében érdekelt – a felszámolási eljárásban eljáró bíróság hozza meg.³³

4.2. AZ ADÓS VAGYONÁNAK ÉRTÉKESÍTÉSE

Az új szabályozás leglényegesebb változása, hogy a korábbi szabályozással ellentétben nem csupán engedi a felszámolási eljárás folytatását, hanem az adós vagyont, a felszámolási eljárásba bevonható, zár alá vétellel érintett vagyonelemekkel együtt homogén, teljes egészében a felszámolási eljárásban kezelhető, értékesíthető és felosztható vagyonként kezeli, ezért annak értékesítéséhez nincs szükség semmilyen büntetőeljárás döntésre vagy engedélyre, szemben a korábbi rendszer egyes elemeivel.³⁴ A korábbi szabályozási logika egyik legjellemzőbb gyakorlati problémát eredményező eleme volt, hogy feloldhatatlan érdekeltetés volt a vagyon értékesíthetőségéről döntésre jogosult büntetőügyben eljáró szerv és vagyon kezelésében, értékesítésében érdekelt felszámoló között. A döntésre jogosult szerv valójában nem volt igazán érdekelt a vagyon értékesítésében (hiszen biztosabb volt számára eredetiben megőrizni a zár alá vétellel biztosított vagyont, mint vállalni a döntésével járó felelősséget, adminisztratív terhet, kockázatot), miközben nem kellett viselnie a vagyon megőrzésével, kezelésével kapcsolatos felelősséget. Ezért a gyakorlatban a felszámolás folytatását biztosító jogintézmény lényegében ellehetetlenült.

A felosztható vagyon homogén kezelését az teszi lehetővé, hogy a bűnügyi hitelezői igénybejelentés pillanatában a zár alá vétel tárgya nem az eredeti vagyontárgy lesz, hanem maga

a bűnügyi hitelezői igénybejelentés. A korábbi a zár alá vétel alá tartozó vagyontárgy értékesítése a büntetőeljárás szempontjából egyetlen releváns információt tartalmaz, hogy az értékesítés milyen áron történt, mert a bűnügyi hitelezői igénybejelentés összegét ez – a korábban tárgyaltak szerint – meghatározhatja.³⁵ Arra tekintettel pedig, hogy a bűnügyi hitelezői igénybejelentés összege lecsökken, mert kiderül, hogy a korábban kényszerintézkedéssel biztosított vagyontárgyat csak alacsony áron lehetett értékesíteni, a büntetőeljárásban értelemszerűen felmerülhet az újabb vagyont érintő kényszerintézkedés szükségessége.

4.3. AZ ADÓS VAGYONÁNAK FELOSZTÁSA

Az adós vagyonának felosztása szintén a folyamat egy jelentős mérföldköve, ugyanis itt derül ki az, hogy – az új szabályozás által alakított kielégítési sorrend alapján – a bűnügyi hitelezői igénybejelentésre milyen mértékű vagyon juthat.³⁶ A sorrendiség tekintetében összefoglalóan azt kell juthatni, hogy hasonló végrehajtási sorrend született a felszámolásban, mint a felszámoláson kívül irányadó végrehajtási jogszabályban.³⁷ Ennek megfelelően a bűnügyi vagyoni igényeket megelőző például a tartásdíj³⁸ vagy a magánszemélyek nem gazdasági tevékenységből eredő más követelése,³⁹ illetve az állami követelések között a végleges bűnügyi hitelezői igények a bűnügyi költség kivételével megelőzik például valamennyi adó- és járuléktartozást, illetve adók módjára behajtandó köztartozást.⁴⁰ Az előzetes bűnügyi hitelezői igény (zár alá vétel) pedig a végleges bűnügyi hitelezői igények és a társadalombiztosítási alapok javára fennálló tartozások kielégítése után, valamennyi fennmaradó állami követeléssel együtt arányosan részesül a felosztott vagyontól.⁴¹

Végleges bűnügyi hitelezői igény – vagyoneklobzás – esetén a felosztás szerint a bűnügyi hitelezői igényre jutó vagyon a vagyoneklobzás részbeni vagy teljes körű teljesítését jelenti. Amennyiben azonban ebben az időpontban az előzetes bűnügyi hitelezői igénybejelentés státusza nem változott meg (nem vált végleges bűnügyi hitelezői igényné), akkor a zár alá vétel tárgya másodszor is átalakul, immár az igénybejelentés helyébe – külön határozat nélkül⁴² – a kiosztott vagyonrész lép és kerül vissza a büntetőeljárás rendelkezése alá. Ebben az esetben sem követel meg a törvény a büntetőeljárás lefolytató szervektől külön határozatot, a vagyont pedig a zár alá vételt végrehajtó szerv rendelkezésére kell bocsátani.⁴³

Ezen a ponton kell utalni arra a sajátos helyzetre, amelynek jogszabályi rendezése az új szabályozási logika miatt szükségessé vált. A felszámolási eljárást lezáró vagyonfelosztással a korábbi hitelezői igények jogosultjai tulajdonjogot szereznek a részükre kiosztott vagyonelemek felett. Ugyanakkor az előzetes bűnügyi hitelezői igény még csupán

31 Pl. Be. 332. § (2) bekezdés.

32 Be. 332. § (3) és (4) bekezdés.

33 Cstv. 79/C. § (2) bekezdés.

34 Lásd Jszbt. 11. § (4) bekezdés 2020. december 31-ig hatályban volt szövege.

35 Lásd Cstv. 79/A. § (3) bekezdés.

36 Cstv. 57. §.

37 Vht. 165. §.

38 Cstv. 57. § (1) bekezdés c) pontja.

39 Cstv. 57. § (1) bekezdés d) pontja.

40 Cstv. 57. § (6) bekezdés.

41 Cstv. 57. § (6a) bekezdés.

42 Be. 332. § (4) bekezdés.

43 Cstv. 79/C. § (2) bekezdés.

biztosítani kíván egy jövőbeni tulajdonjogot érintő döntést, azonban önmagában még nem alapoz meg tulajdonjogi igényt, a zár alá vétellel az állam nem szerezhet tulajdonjogot, hiszen a zár alá vétel fogalmilag csak a rendelkezési jog felfüggesztését eredményezheti.⁴⁴ Ezért a szabályozás szerint a vagyonnak a zár alá vétel tárgyává „visszaváltozó” része a vagyonfelosztás során formálisan megmarad az adós gazdálkodó szervezet tulajdonában⁴⁵ mindaddig, amíg a végleges büntetőeljárás döntés nem születik meg. A szabályozás sajátossága, hogy ilyen módon a felszámolás alatt álló cég vagyonának egy része tulajdonképpen egy olyan cég tulajdonában marad, amelynek éppen ekkor fejeződik be a felszámolása és törlése, vagyis a vagyontárgy formálisan egy már nem létező cég tulajdona marad. A gyakorlatban ennek azért nincs jelentősége, mert a vagyonnal való rendelkezési jog a zár alá vétel okán fel van függesztve, a vagyonnal de facto a büntetőeljárás keretei között lehet, illetve kell rendelkezni. Amennyiben a vagyonra utóbb vagyonelkobzást rendelnek el, úgy az közvetlenül állami tulajdonba kerül. Ha pedig a zár alá vételt valamilyen oknál fogva a társaság javára oldják fel (vagyis nem rendelnek el vagyonelkobzást), a korábbi adós társaság megszűntetésére figyelemmel az így „előkerülő” és rendezendő vagyon jogi sorsa megegyezik azzal, mintha egy korábban ismeretlen vagyonelem kerülne elő, azaz vagyonrendezést kell lefolytatni.

4.4. AZ ELŐZETES BÜNTETŐELJÁRÁS HITELEZŐI IGÉNY VAGYONFELSZÁMOLÁST KÖVETŐ VÉGLEGESSÉ VÁLÁSA

Amikor befejeződik a büntetőeljárás, az előzetes büntetőeljárás hitelezői igénybejelentés helyébe (zár alá vétel) a végleges büntetőeljárás hitelezői igénybejelentés (pl. vagyonelkobzás) lép. Ha a felszámolási eljárás még folyamatban van, a törvény értelmében a kétféle igény helyet cserél.⁴⁶ A vagyonfelosztást követően már nem beszélhetünk büntetőeljárás hitelezői igényről, ugyanakkor a felszámolásból kiosztott és ismét zár alá került vagyonra elrendelt vagyonelkobzás mégis csak hatással lehet a felszámolt gazdasági társaságra.

Az előzetes (zár alá vétel) és a végleges (vagyonelkobzás) igény összege ugyanis eltérhet egymástól. Folyamatban lévő felszámolási eljárás esetén ennek nincs különösebb jelentősége, a korábbiakban már bemutatottak szerint a büntetőeljárás hitelezői igény összege a felszámolási záródokumentumoknak a bírósági benyújtásáig⁴⁷ a végleges döntés (vagyonelkobzás) szerint módosítható vagy akár vissza is vonható, és a vagyonfelosztás során ennek megfelelően járnak el. Ha a vagyonfelosztásra valamilyen oknál fogva az előzetes büntetőeljárás hitelezői igény alapján került sor, a vagyon zár alá vett vagyonként a Nemzeti Adó- és Vámhivatal rendelkezése alá kerül, és

44 Be. 324. § (1) bekezdés.

45 Cstv. 79/F. § (2) bekezdés.

46 Értelemszerűen nem léphet a végleges hitelezői igény az előzetes hitelezői igény helyébe, ha ennek büntetőeljárás akadály lenne, például mert a büntetőeljárás költsége nem lehet zár alá vétel biztosítani. Így, ha a zár alá vételt követően a vagyonelkobzásra vagy a pénzbírságra nem kerül sor, akkor az újabb végleges büntetőeljárás hitelezői igényt az általános szabályok szerint újként kell kezelni a korábbi előzetes büntetőeljárás hitelezői igénybejelentést pedig visszavontnak kell tekinteni.

47 Cstv. 79/E. § (4) bekezdés.

a végleges döntést az alább bemutatottak szerint, mint utólagos döntést lehet végrehajtani.

A vagyonfelosztást, azaz a felszámolás befejezését követően is felmerülhet, hogy a vagyonelkobzás összege eltér az előzetesen biztosított vagyon értékétől (értékegyezés esetén a vagyon minden különösebb probléma nélkül az állam tulajdonába kerül). Ha a végleges döntés a biztosított vagyonhoz képest csökken, tehát maradvány képződik a volt társaság javára, ez a többlet a hitelezőket illeti meg (illetve illetve volna meg a felszámolás során), ezért az így előkerülő társasági vagyont vagyonrendezési eljárásban lehet a hitelezők között szétosztani.⁴⁸ Ugyanez a szabályozási logika érvényesül akkor is, ha vagyonelkobzásra nem kerül sor.⁴⁹ Ha a felszámolási eljárás befejezését követően elrendelt vagyonelkobzás értéke magasabb összegre vonatkozik, mint az előzetesen biztosított vagyon értéke, a felszámolási eljárás „megnyitására” nincs törvényes lehetőség, ilyen esetben a vagyonelkobzás részbeni végrehajthatatlanságának kockázata az állam terhén marad, azzal, hogy a büntetőeljárás saját eszközrendszerével (vagyonvisszaszerzési eljárás) lehetséges további vagyon felkutatása érdekében intézkedni, amennyiben annak törvényi feltételei fennállnak.

4.5. VÉDEKEZÉS A BÜNTETŐELJÁRÁS HITELEZŐI IGÉNYBEJELENTÉS KIJÁTSZÁSA ELLEN

Tekintettel arra, hogy az új szabályozás következtében a büntetőeljárás hitelezői igény felszámolási eljárással kapcsolatos teljes körű prioritása megszűnik, és a kielégítési sorrendben is egyes magánszemélyek követelése után került elhelyezésre, felmerülhet annak a kockázata, hogy büntetőeljárás hitelezői igények kijátszása érdekében fiktív hitelezői igényeket jelentenek be a felszámolásban. Ennek kockázatát a korábbi szabályozás a felszámolási eljárások megakasztásával kívánta kiküszöbölni, amely ugyanakkor jelentős, a korábbiakban bemutatottak szerint nem is teljesen koherens, és a jogellenes elvonás tényleges veszélyével valójában arányban nem álló hátrányos következménnyel járt a jogszerű hitelezői igény jogosultjai számára. Ez a hátrány a mai gazdasági viszonyok között esetenként sok milliárd forint értékű vagyonok tétlenségét, lassú enyészését eredményezhették. Az új szabályozási koncepció, a büntetőeljárás hitelezői igény más végrehajtási eljárásokban elfoglalt helyéhez igazodóan, a felszámolási eljárásban is biztosítani kívánja a vagyon működtetésének, a jogos hitelezői igények kielégítésének lehetőségét, vagyis a felszámolás lefolytathatóságát. Ugyanakkor a csalárd fedezetelvonó magatartások veszélye ezzel felerősödhet.

A felszámolási eljárásban e veszély realitását fokozza, hogy az eljárás jellegéhez igazodóan az új kielégítési sorrend sem értékelheti az időbeliséget, amellyel fokozódik annak a lehetősége, hogy akár a büntetőeljárás hitelezői igénybejelentést követően is olyan csalárd hitelezői igényt próbáljanak meg érvényesíteni, amelynek célja például a büntetőeljárás zár alá vétel kijátszása.

Mindennek veszélyét nem szabad túldimenzionálni, de alulbecsülni sem. Az ehhez hasonló – egyébként büntetőeljárás megvalósító – fedezetelvonó törekvések elvi lehetősége

48 Cstv. 79/E. § (3) bekezdés.

49 Cstv. 79/E. § (5) bekezdés.

más típusú végrehajtásokban sincs önálló jogintézménnyel kizárva, és véleményünk szerint erre nincs is szükség. Indokolatlan lenne ugyanis e mindig jelen lévő kockázat alapján arra a következtetésre jutni, hogy pusztán a csalárd fedezetelvonás elvi lehetősége miatt indokolt az eljárásrendet vagy a kielégítési sorrendet valamennyi jóhiszemű hitelező kárára meghatározni. Ez a magántulajdon elfogadhatatlan sérelmét eredményezné.

Annak érdekében, hogy az ilyen – egyébként bűncselekményt is megvalósító – tevékenység ne lehessen eredményes, a törvény egy már meglévő büntetőeljárás eszközt nevesítve kíván reagálni, és arra különös eljárási szabályokat épít. A szabályozási koncepció lényege, hogy a csalárd, a büntetőjogi igény fedezetének elvonására törekvő magatartás minden esetben bűncselekményt valósít meg, ezért nem önálló intézményrendszerrel kell létrehozni, hanem azt kell biztosítani, hogy az igen széles körű és hatékony büntetőjogi eszközök megfelelő lehetőséget kapjanak arra, hogy a bűnös cselekmények nem kívánt következményeit megelőzzék, elhárítsák.

A csalárd hitelezői igények elleni küzdelem eszközeként a törvény⁵⁰ a hitelezői igény zár alá vételét, majd annak vagyonelkobzását nevezi meg, amelyet értelemszerűen a büntetőeljárást lefolytató szervek jogosultak elrendelni. Az ő döntési helyzetük abból fakad, hogy a felszámolási eljárás meghatározott pontjain⁵¹ a felszámoló köteles értesíteni a büntetőeljárást lefolytató szerveket arról, hogy mely hitelezők milyen igényekkel pályáznak az adós gazdasági társaság vagyonára. Ha a bejelentett hitelezői igény fiktív (fedezetelvonó), akkor a büntetőeljárást lefolytató szervnek – ahogy az egyébként is feladata lenne – zár alá kell vennie az így megvalósuló bűncselekménnyel keletkező vagyont,⁵² vagyis a hitelezői igényt mint vagyonelkobzás alá tartozó vagyont. A szabályozási igény nem a zár alá vétel lehetőségével, tényével összefüggésben volt azonosítható. A csalárd hitelezői igénnyel kialakuló helyzet sajátossága

- egyrészt abból adódik, hogy a jövőbeni követelés a vagyonfelosztással a hitelező tulajdonát képező vagyonná alakul,
- másrészt abból, hogy a csalárd hitelezői igényre vagy a vagyonfelosztást követően tényleges vagyona elrendelt vagyonelkobzás esetén valójában egy olyan helyzetet lenne indokolt helyreállítani, mintha a csalárd hitelezői igényt be sem jelentették volna (ez eredményezi ugyanis az eredeti kielégítési sorrend teljes körű érvényesülését).

A zár alá vétel végrehajtására vonatkozó új szabályok ezért azt biztosítják, hogy a vagyonfelosztás során a fiktívnek tekintett hitelezői igényre eső vagyonelemet ténylegesen ne a csalárd hitelezőnek adják, hanem a zár alá vételt végrehajtó Nemzeti Adó- és Vámhivatal rendelkezése alá kerüljön, függetlenül a hitelező – egyébként a felszámolás főszabálya szerint tehermentes – tulajdonszerzésétől.

Amennyiben pedig a hitelezői igény vagy az arra eső vagyon vagyonelkobzása is megtörténik, akkor az általánostól eltérő eljárásrendben nem a hitelező, de még csak nem is az állam fog tulajdont szerezni, hanem a szabályozásnak

köszönhetően a vagyon visszakérül az adós vagyonába, hogy a jogszerű hitelezők igényeit, a helyes kielégítési sorrendnek megfelelően kielégíthessék. Ez a megoldás egyúttal alkalmas arra, hogy a csalárd hitelezői igénnyel esetlegesen érintett valamennyi sértett személy jogos igénye – bármilyen további állami beavatkozás nélkül – olyan módon legyen kielégítve, mintha jogszerű felszámolási eljárást folytattak volna le.

5. ZÁRÓ GONDOLATOK

A 2021. évi CXXXIV. törvény nagyon sok kérdésben előrelépést jelentett a vagyont érintő kényszerintézkedések és intézkedések végrehajtásának jogrendszerbeli koherenciája irányába. Bár a Cstv. új rendelkezései a büntetőeljárásban szocializálódott jogalkalmazóknak bonyolultnak tűnhetnek, mégis fontos felhívni a figyelmet arra, hogy számukra ebből csekély bonyodalom, ügyintézési teher származik. A részlet-szabályok áttekintése alapján is belátható, hogy a törvénymódosítás megoldási iránya az volt, hogy a felszámolásban a büntetőeljárást lefolytató szervek ne kényszerüljenek számukra idegen adminisztrációs terhek viselésére és döntési helyzetek feldolgozására. A büntetőeljárást lefolytató szerveknek mindössze három kiemeltté váló feladatuk származik a tárgyalt rendelkezésekkel összefüggésben, és meg kell jegyezni, hogy mindhárom feladat eredetileg is a kompetenciájukba tartozott. Az egyik, hogy a büntetőeljárás kényszerintézkedésekről szóló határozatok rendelkező része – ha felszámolás alatt álló gazdasági társaságot érintenek – megfelelően tartalmazza a döntés jogcímét, ha pedig ez elmarad ennek pótlása megtörténjen. A másik, hogy amikor a felszámoló megkeresi a büntetőeljárást lefolytató szervet és a hitelezők listáját rendelkezésre bocsátja, vizsgálják meg, hogy a hitelezők követelései közül a rendelkezésre álló adataik alapján lehet-e olyan fiktív, fedezetelvonó célú igényt azonosítani, amelynek zár alá vétele indokolt. A harmadik, hogy ne felejtsek el kézbesíteni a felszámolás alatt álló gazdasági társaságot érintő kényszerintézkedésről, illetve intézkedésről szóló határozatot a felszámoló részére, vagy erről legalább egy átirattal értesítsék őt.

Minden további, az új szabályozásból fakadó teher – a bűnügyi hitelezői igény nyilvántartása, az adós vagyonának kezelése, a büntetőügyben eljáró szervek értesítése, a vagyon felosztása és a büntetőjogi igény végrehajtásáért felelő szerv részére történő átadása – már a felszámolási eljárásban eljáró, annak hatékony, eredményes lefolytatásában érdekelt szervek feladata.

Ha a büntetőeljárást lefolytató szervek a bemutatott három hozzájárulásukat megfelelően teljesítik, akkor a felszámolásban a bűnügyi érdekek is megfelelően tudnak érvényesülni, ráadásul anélkül, hogy a felszámolást és vele a hitelezők kielégítését késleltetnék vagy megghiúsítsanak.

A társasági vagyon szempontjából ez pedig azért jelenthet a nemzetgazdaság számára is fontos előrelépést, mert a jellemzően egységként működőképes társasági vagyonok – magasabb értéken történő – értékesítést követő működtetése ezáltal megvalósulhat, és így még valóban működőképes vagyonok kerülhetnek vissza a nemzetgazdaság vérkeringésébe.

50 Cstv. 79/B. §

51 Cstv. 79/D. § (1) bekezdés, emellett a 79/F. § (1) bekezdése szerint a felszámolás befejezése előtt a döntésre két hónapot kell biztosítani a büntetőeljárást lefolytató szerv számára.

52 Btk. 74. § (1) bekezdés a) pontja.